

Impact COVID-19 op het individuele beleggersgedrag

Een kwalitatieve en kwantitatieve studie

De Waele Adviesgroep bvba
Voorstraat 40
9970 Kaprijke
www.dwag.be
info@dwag.be
09/373.54.97

Ezelstraat 119
8000 Brugge

Leiepark 15
9051 Sint-Denijs-Westrem

DE WAELE
ADVIESGROEP BVBA

BELEGGINGEN - VERZEKERINGEN - IMMOBILIËN

Inhoudsopgave

1 Inleiding	1
2 Analyse rapporten en artikels	1
2.1 Beleggersgedrag	1
2.2 Vastgoed	4
2.3 Conclusie	5
3 Online enquête	5
3.1 Resultaten	5
3.1.1 Voor de coronacrisis	7
3.1.2 Tijdens de coronacrisis	9
3.1.3 Na de coronacrisis	10
3.2 Conclusie	14
Bibliografie	IV
Bijlagen	VI
Bijlage 1: Antwoorden opportuniteiten beurs	VI
Bijlage 2: Antwoorden bestedingsgedrag na coronacrisis	VII
Bijlage 3: Antwoorden vastgoed als investering	VII

Lijst van tabellen

Tabel 1: stelling met betrekking tot risico	8
Tabel 2: verandering verwachtingen	14

Lijst van figuren

Figuur 1: vergelijking inflows maart en april 2020	3
Figuur 2: geslacht respondenten	6
Figuur 3: leeftijd respondenten	6
Figuur 4: spaar- en beleggersgedrag respondenten	7
Figuur 5: beleggingsproducten voor de coronacrisis	7
Figuur 6: manier beleggen voor coronacrisis	8
Figuur 7: beleggingsproducten tijdens coronacrisis	9
Figuur 8: risicoprofiel tijdens coronacrisis	10
Figuur 9: beleggingsproducten na coronacrisis	10
Figuur 10: risicoprofiel na coronacrisis	11
Figuur 11: manier beleggen na coronacrisis	11
Figuur 12: opportuniteiten beurs	12
Figuur 13: bestedingsgedrag na coronacrisis	12
Figuur 14: vastgoed als investering na de coronacrisis	13
Figuur 15: verandering verwachtingen	13

Lijst van gebruikte afkortingen

ETF	Exchange Traded Funds
AMF	Autorité des Marchés Financiers
FSMA	Financial Services and Markets Authority
ESG	Environmental, Social & Governance
CFD	Contract for Difference

1 Inleiding

Volgens KBC *Economics* beloofde het jaar 2020 een geleidelijke verbetering ten opzichte van 2019 te worden. Tot het moment waarop het COVID-19 virus in december 2019 roet in het eten gooide. Dit virus werd dan voor het eerst in China gesignaleerd en voor velen was dit nog heel ver weg. Tot in februari ook een eerste besmetting in België waargenomen werd en amper een maand later een 'light' lockdown volgde. Dat deze lockdown de economie niet ten goede komt, blijkt uit volgende cijfers. Zo voorspelt de Nationale Bank dat het Bruto Binnenlands Product (BBP) in 2020 met 8% gaat krimpen terwijl ons land in niet-coronatijden een jaarlijkse groei van 1,5% kent (Willems, 2020). Belgische grootbanken schatten dan weer dat de terugval kan variëren van 5% tot zelfs 9%. Consumentenvertrouwen zakt verder tot een historisch dieptepunt. Het COVID-19 virus leidt ongetwijfeld ook tot angst bij de belegger aangezien de precieze gevolgen moeilijk in te schatten zijn en financiële markten bijgevolg in paniekmodus gaan (Calluy, 2020). Dit resulteert in rode cijfers op de beurzen.

Dit onderzoek tracht na te gaan wat de impact van het COVID-19 virus op het beleggersgedrag is en of het gestelde gedrag zich blijft manifesteren na deze COVID-19 crisis. Het onderzoek is tweeledig. Enerzijds wordt het beleggersgedrag door middel van rapporten en artikels onderzocht, anderzijds werd een online enquête opgesteld die peilt naar het beleggersgedrag voor, tijdens en na de COVID-19 crisis.

2 Analyse rapporten en artikels

In eerste instantie is het belangrijk om op te merken dat het COVID-19 virus geen inherent economisch probleem is. Dit betekent dat zodra de maatregelen opgeheven worden, we normalerwijze zouden moeten teruggaan naar de heropleving van de economie die we begin dit jaar zagen. Deze economische relance zal echter traag gebeuren. Wat zullen de gevolgen zijn voor beleggers en investeerders? Hoe zullen zij reageren op deze crisis? Nemen ze voortaan minder of juist meer risico? Zullen de beleggers meer sparen of juist meer uitgeven? Voornamelijk wordt in deze sectie aan de hand van publicaties van Belgische grootbanken, relevante artikels en onderzoeken getracht voorgaande vragen te beantwoorden.

2.1 Beleggersgedrag

Zoals reeds besproken in de inleiding reageerden de beurzen sterk op deze COVID-19 crisis en noteerde de Bel20 verliezen van meer dan 20%. Zo'n schommelingen laat de belegger natuurlijk niet koud. Er ontstond in februari een eerste paniekgolf aangezien beleggers vooruit kijken en een inschatting maakten welke impact het COVID-19 virus op de wereldgroei zou hebben. In maart 2020 volgde er dan een willekeurige verkoop van beurseffecten (Coppée, 2020). Dit zijn paniecreacties. *Fondsbeheerder Vincent Coppée* is duidelijk: verkopen in deze tijden is de slechtste beslissing. Andere beleggers kunnen wel opportuniteiten in deze crisis waarnemen. Zo kan de (professionele) belegger kwalitatieve aandelen in onzekere tijden aan een relatief goedkope prijs aankopen aangezien het desbetreffende aandeel in niet-coronatijden (te) hoog genoteerd stond.

Wanneer beurskoersen dalen kunnen beleggers ook veiligere oorden opzoeken zoals bijvoorbeeld goud. *Thierry Masset, Chief Investment Officer ING Belgium*, stelt dat edele metalen (o.a. goud) hun goede reputatie als betrouwbare beleggingen in onzekere tijden normaal waarmaken (Masset, 2020). Dit wordt bevestigd wanneer we kijken naar de instromen van goud Exchange Traded Funds (ETF's) in het eerste kwartaal van 2020. Deze goud ETF's noteerden zelfs de hoogste instroom op kwartaalbasis sinds 4 jaar ('Gold demand trends', 2020). Deze sterke vraag duwde de prijs van goud

naar het hoogste peil sinds 2013. In 2019 steeg de vraag naar goud ook al sterk omwille van de onzekerheid over het economisch beleid en de zwakke wereldwijde groeiperspectieven (Masset, 2020).

Dat beleggers in deze tijden risico avers worden blijkt bovendien ook uit de wekelijkse datagegevens van Bank of America Corp. en *Emerging Portfolio Fund Research* (EPFR) Global. Deze gegevens tonen aan dat de investeerder een duidelijke voorkeur vertoont voor geldmarktfondsen. Beleggers vermijden merkelijk risicovolle activa vanwege het COVID-19 virus dat onvermijdelijk de economische groei aantast (Galouchko, 2020). Uit een fondsen onderzoek van begin april 2020 door Bank of America Corp. bleek dat institutionele beleggers het meeste cash bezitten sinds de terroristische aanslagen op 11 september 2001. Bovendien hebben fondsbeheerders risico gemeden waardoor de aandelenallocaties het laagste zijn sinds de financiële crisis van 2009 (Galouchko, 2020). Deze waargenomen risicoaversie geldt niet voor de welvarende beleggers.

Een onderzoek naar Amerikaanse welvarende beleggers stelde vast dat de meeste rijke investeerders geen interesse hebben om meer cash aan te houden of om wijzigingen aan hun portfolio's aan te brengen (Rosenbaum, 2020). Ook kochten de welvarende beleggers (21%) meer aandelen aan om te profiteren van de lagere aandelenkoersen. Dit tegenover ongeveer 15% van diezelfde beleggers die aandelen verkochten (Rosenbaum, 2020). Er werden dus meer aandelen gekocht dan er verkocht werden. Verder gaf ongeveer 10 % van de welvarende beleggers aan er over na te denken om van financieel adviseur te veranderen die beter bij hen zou passen. *George Walper, president van Spectrem Group*, vermeldt dat 1 of 2 jaar na de financiële crisis ook ongeveer 12% tot 15% van de investeerders van financieel adviseur zou veranderd zijn (Rosenbaum, 2020).

Door de enorme maatregelen die de Europese Centrale Bank (ECB) neemt, blijft de marktrente en bijgevolg ook de hypotheekrente laag. Daarmee verdwijnt ook de kleine hoop die sommige particulieren nog koesterden op een renteverhoging op hun spaarboekje. Dit kan particulieren ertoe aanzetten om hun rendement ergens anders te gaan zoeken met name aandelen. Zoals reeds hierboven vermeld kan het een goed idee zijn om naar de beurs te stappen aangezien kwaliteitsaandelen lager genoteerd staan. Deze denkwijze kan bevestigd worden door het onderzoek gevoerd door *Autorité des Marchés Financiers* (AMF).

Het AMF onderzocht het beleggersgedrag van klanten van Franse financiële instellingen op de aandelenmarkt tijdens de COVID-19 crisis. Uit de studie van het AMF blijkt dat tijdens de periode van 2 maart 2020 tot en met 4 april 2020 de aankopen door particuliere beleggers verviervoudigd zijn (Frenay en Bonnet, 2020). Van de 580.000 klanten die aandelen op de Franse beurs kochten, waren er 150.000 klanten nieuwe beleggers. Met nieuw wordt bedoeld dat deze klanten van banken in 2018 en 2019 geen directe transactie met financiële instrumenten hadden uitgevoerd (Frenay en Bonnet, 2020). Het is dus duidelijk dat deze COVID-19 crisis mensen aanzet om naar de beurs te stappen. Verder zijn deze nieuwe beleggers ongeveer 10 tot 15 jaar jonger dan de ervaren beleggers. Instappen in een crisis vergt toch enige moed wat er kan op wijzen dat deze jongere beleggers minder risicoavers zijn. Wel beleggen deze nieuwe beleggers ongeveer de helft minder en kopen ze gemiddeld minder aandelen dan de reeds ervaren belegger (Frenay en Bonnet, 2020).

Ook *Financial Services and Markets Authority* (FSMA) onderzocht het beleggersgedrag van Belgische beleggers tijdens de coronacrisis. Voornamelijk transacties van Belgische banken en investeringsvennootschappen werden geanalyseerd (Priem, De Haes, Lambrechts, Rubens, Vyverman, De Pauw, 2020). Het doel van dit onderzoek bestond erin om na te gaan of individuele beleggers meer of juist minder aandelen van de Bel20 kochten of verkochten. Verder analyseerden de onderzoekers ook of het gedrag van de beleggers verschilde per leeftijdsgroep alsook de

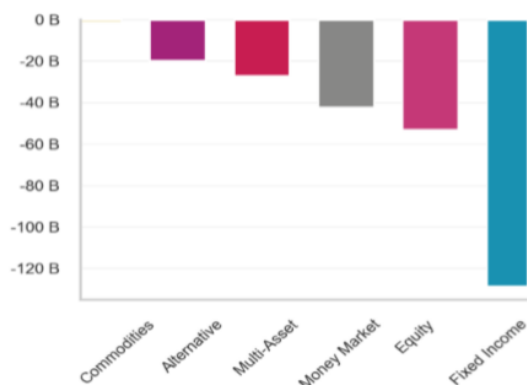
investeringsfrequentie. Het onderzoek concludeert dat tussen de periode van 24 februari 2020 en 30 april 2020 er vijf keer meer aandelen verhandeld werden dan in de voorgaande periode (Priem et al., 2020). Er werden ook meer aandelen gekocht dan er werden verkocht, wat erop wijst dat er zich koopkansen voordeden. Bovendien waren vooral de jongere beleggers tussen 18 en 35 jaar actiever tijdens deze turbulente tijden op de beurs. Het onderzoek besluit verder dat onregelmatige beleggers, beleggers die maximum 5 transacties gedurende 2 jaar voor de crisis uitvoerden, veel meer Bel20 aandelen kochten dan gewoonlijk (Priem et al., 2020).

In het Money Monitor rapport van maart 2020 analyseert Lyxor ETF de stromen van Europese ETF's en fondsen. ETF- stromen kunnen een nuttig hulpmiddel zijn om marktrends te helpen identificeren en om na te gaan waarin beleggers doorgaans hun geld steken. Het rapport concludeert dat de geldmarkt de enige activaklasse was waar ETF's positieve stromen genereerde (Denoiseux, 2020). Met andere woorden zowel *fixed income* en *equity* ETF's rapporteerden in maart 2020 negatieve instromen. Opmerkelijk genereerden de *Environmental, Social & Governance* (ESG) ETF's ondanks de onzekere markten toch positieve stromen (Denoiseux, 2020). Deze ESG ETF's lijken deze crisis goed te doorstaan. Duurzame fondsen bestaan immers uit aandelen van bedrijven uit verschillende sectoren die goed hebben gepresteerd op verschillende ESG-criteria (van Genderen, 2020). Dit zijn meestal bedrijven die hun milieu-uitdagingen aangaan, hun belanghebbenden goed behandelen en zichzelf op een ethische manier besturen. Veel van deze bedrijven blijken veerkrachtiger te zijn tijdens deze plotselinge crisis waarin we ons nu bevinden (van Genderen, 2020).

Ook voor de maand april 2020 heeft Lyxor ETF deze stromen onderzocht. Over het algemeen stelt het Money Monitor rapport dat april 2020 een herstelmaand was voor zowel de financiële markten als de fondsensector (Denoiseux, 2020). De meeste instromen werden gerapporteerd in de traditionele activaklassen. Beleggers vertoonden toch nog voorzichtig gedrag aangezien geldmarktfondsen en ETF's de meeste instromen verzamelden (Denoiseux, 2020). Verder genereerden *Fixed income* en *equity* ETF's terug positieve stromen. De ESG ETF's blijven ook in april sterk stijgen (Denoiseux, 2020). De vergelijking tussen de stromen van Europese fondsen en ETF's in maart en april 2020 is weergegeven in figuur 1.

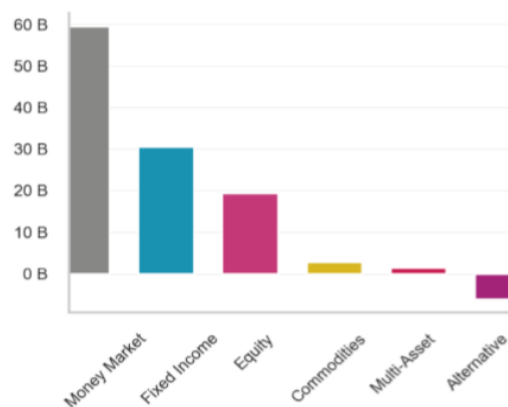
Europe domiciled funds and ETFs: March 2020 flows

Cumulative monthly flows into funds, ETFs and ETNs by asset class (in €)

Europe-domiciled funds and ETFs: April 2020 flows

Cumulative monthly flows into funds, ETFs and ETNs by asset class (in €)

Figuur 1: vergelijking inflows maart en april 2020

De populaire Amerikaanse website Investopedia onderzocht tijdens de periode van 10 april 2020 tot en met 28 april 2020 hoe de actieve investeerders reageerden op de recente marktturbulentie. Uit dit onderzoek blijkt dat twee derde van de investeerders hun beleggingsaanpak veranderd hebben (Silver, 2020). De manier waarop deze investeerders hun aanpak veranderen kan op basis van leeftijd

in twee groepen verdeeld worden. De groep die kwaliteits aandelen koopt voor een prijsje of aandelen koopt in de meest kwetsbare sectoren zoals de luchtvaartsector zijn meestal Millennials. Daartegenover staat de groep die op zoek is naar veiligere havens zoals geldmarktfondsen, de Boomers (Silver, 2020).

Verder concludeert dit onderzoek dat 37% van de jongere, risicovollere investeerders meer geld investeert dan in maart en 39% investeert vaker (Silver, 2020). Zij zien opportuniteiten en rekenen op een terugkeer van dezelfde beursdynamiek van 2010-2019. De oudere investeerders zagen dit scenario meer dan 10 jaar geleden aankomen, hoewel het goed afliep, zijn ze van plan om snel met pensioen te gaan om de vruchten ervan te plukken (Silver, 2020). Een andere mogelijkheid waarom de Boomers veiligere havens opzoeken, kan erin bestaan omdat ze twijfelen dat het deze keer op dezelfde manier zal eindigen. De jongere investeerders beleggen vooral in ETF's, individuele aandelen of opties om te profiteren van beurstijgingen, daar waar ouderen in deze turbulente tijden zich wegtrekken uit de aandelenmarkt en op zoek gaan naar veiligere beleggingen (Silver, 2020).

Deze resultaten zijn ongeveer gelijklopend met de resultaten van het academisch onderzoek van Ortmann, Pelster en Wengerek (2020) naar het beleggersgedrag van particulieren met behulp van Engelse trading data. Deze onderzoekers stellen vast dat beleggers hun handelsactiviteiten vergroten naarmate de COVID-19-pandemie zich ontwikkelt. Het aantal beleggers dat voor het eerst een rekening opent bij een broker neemt toe, terwijl tegelijkertijd de gevestigde beleggers hun gemiddelde handelsactiviteiten toenemen (Ortmann et al., 2020). De gemiddelde wekelijkse handelsintensiteit stijgt met 13,9% wanneer het aantal COVID-19-gevallen verdubbelt. Beleggers openen met name meer aandelen- en indexposities, maar ze vluchten niet naar veilige havens (goud) of zoeken niet naar bijzonder risicovolle investeringen (CFD's, cryptocurrencies). De toename van de handel is vooral uitgesproken voor mannelijke en oudere investeerders en is het grootst in de periode van 23 februari tot 22 maart 2020 (Ortmann et al., 2020).

2.2 Vastgoed

De economische schok die het COVID-19 virus met zich meebrengt, zorgt bovendien ook voor een enorme impact op de vastgoedmarkt. In 2019 kende de vastgoedmarkt nog een record aantal transacties mede door de afschaffing van de woonbonus in Vlaanderen. Sinds de strenge maatregelen die op 18 maart van kracht gingen, zijn de vastgoedtransacties met een derde gedaald (Fednot, 2020). Deze transacties zullen zich in de tweede helft van dit jaar vermoedelijk herstellen. Notaris *Bart Van Opstal* en tevens woordvoerder van Notaris.be zag eind april nog geen grote verschuivingen in de prijzen van zowel huizen als appartementen. *Van Opstal* benadrukt evenwel dat het nu (23 april) nog te vroeg is om daarover vergaande conclusies te trekken. Dit is tegenstrijdig met wat de grootbanken in diezelfde periode aankondigen. Het groeiende gezinsinkomen in combinatie met de lage rente zorgden de voorbije jaren voor een stijging in de vastgoedprijzen. Het is logisch dat deze stijging zich in de loop van 2020 niet zal verder zetten aangezien gezinnen ten gevolge van de COVID-19 crisis een weliswaar beperkt inkomensverlies lijden. Alle Belgische grootbanken verwachten dalende vastgoedprijzen gaande van 1% tot 3%. Deze daling is voornamelijk te wijten aan een lager aanbod en een lichte inkomensdaling. De hypotheekrente wordt verwacht onveranderd te blijven. Verder kan de toenemende volatiliteit op de financiële markten bij de voorzichtige belegger voor risicoaversie zorgen. Dit alles maakt dat vastgoed als investering zeer interessant wordt. Door de stijgende investeringsvraag zullen de prijzen hierdoor beïnvloed worden en de verwachte prijscorrectie beperken (Van Gompel, 2020).

Dewaele Vastgoedgroep voerde in april 2020 een grootschalige enquête uit bij 1350 Vlamingen om het effect van de COVID-19 crisis op de vastgoedmarkt na te gaan. Uit deze studie blijkt dat 74% van de vastgoedinvesteerders in vastgoed zullen blijven investeren ('Helft van de Vlamingen', 2020). Deze

bevinding is congruent met de analyse die *Koen De Leus* maakt. Hij stelt dat investeerders die reeds over de nodige liquide middelen beschikten en een huis of appartement wouden kopen om te huren, hun aankoop zullen doorzetten ('Coronavirus doet Belgische residentiële', 2020). *Filip Dewaele*, CEO van *Dewaele Vastgoedgroep*, beweert dat vastgoed nu meer dan ooit een aantrekkelijke belegging blijft. Dewaele Vastgoedgroep verwacht immers een daling van de woningprijzen van 3% tot maximum 5% ('Helpt van de Vlamingen', 2020).

2.3 Conclusie

Uit deze analyse van rapporten en artikels kan enerzijds besloten worden dat beleggers tijdens de coronacrisis toch enige vorm van risicoaversie vertoonden. Zo vertoonden ETF's duidelijke in- en uitstromen naar bepaalde activaklassen. Anderzijds zorgden de lagere beurskoersen voor opportuniteiten die meer mensen naar de beurs lokten zoals onder andere bevestigd in het onderzoek van AMF en FSMA. Hierbij waren het vooral de jongere beleggers die de beurs ontdekten. Door de combinatie van een lage rente en een kleine daling in de huizenprijzen blijft ook vastgoed interessant als belegging. Het is echter niet mogelijk om aan de hand van deze artikels en rapporten te achterhalen of dit gedrag blijvend zal zijn. Daarom werd, om meer duidelijkheid in het toekomstig beleggersgedrag te krijgen, een online enquête opgesteld waarvan de resultaten hieronder besproken zullen worden.

3 Online enquête

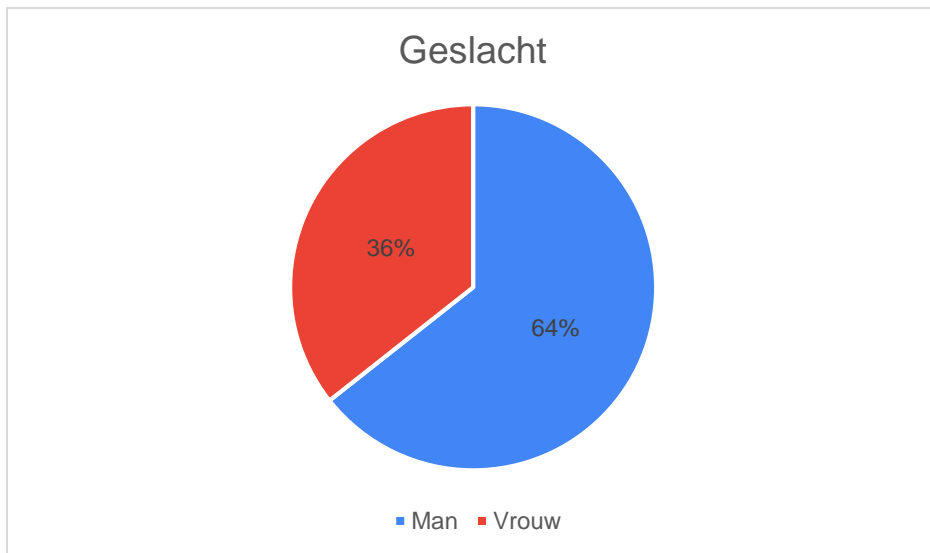
Om meer inzicht te krijgen in het beleggersgedrag werd een online enquête opgesteld. Het betreft een enquête met zowel open als gesloten vragen. Deze enquête bestond uit 19 vragen en er werd gewerkt met verplichte vragen, aangeduid met een sterretje (*), en met optionele vragen. Wat de inhoud betreft, kon de enquête ingedeeld worden in 3 secties: voor, tijdens en na de coronacrisis. In elk van deze secties werd gepeild naar het type beleggingsproducten dat respondenten gebruiken en naar hun risicoprofiel. Ook werd via een open vraag ingeschat of het bestedingsgedrag van de respondenten zou veranderd zijn sinds de coronacrisis en of er een verandering in de verwachtingen tegenover hun bankier of beleggingsadviseur merkbaar zou zijn.

De enquête werd opgesteld met behulp van Google Forms en werd verspreid via sociale media kanalen zoals Facebook en LinkedIn. Op 29 april 2020 werd de enquête voor het eerst verspreid en ze werd afgesloten op 18 mei 2020. In totaal hebben 160 mensen de enquête beantwoord.

3.1 Resultaten

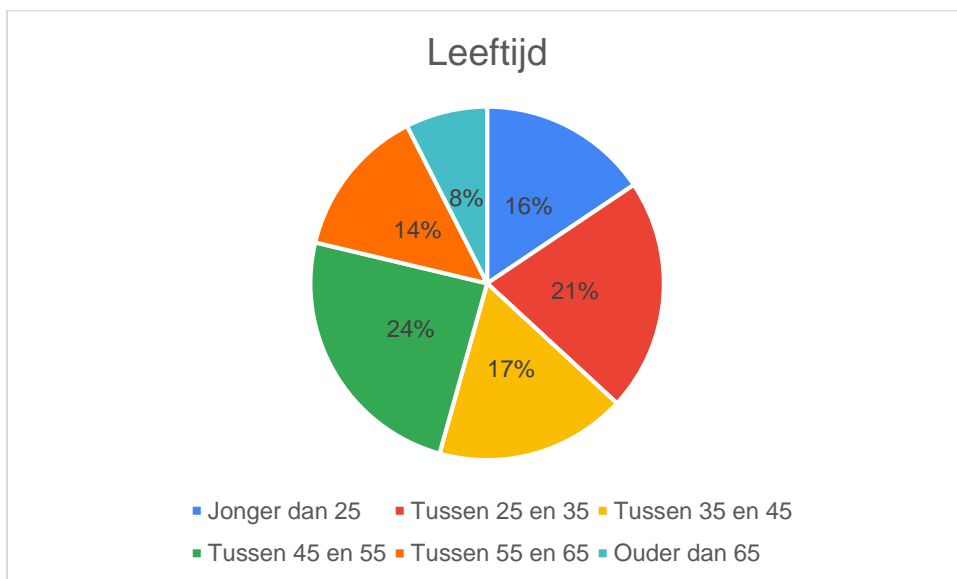
De resultaten van de enquête zullen in 3 secties besproken worden analoog met de 3 secties in de enquête, namelijk voor, tijdens en na de coronacrisis. In elke sectie wordt besproken in welke producten beleggers investeren en welke afweging betreffende de risk/return relatie de respondenten maken. Verder wordt ook nagegaan op welke manier de respondenten beleggen. Eerst zullen enkele algemene resultaten besproken worden.

Wanneer we de respondenten opdelen naar geslacht, kan uit figuur 2 besloten worden dat voornamelijk mannelijke respondenten (64%) de enquête hebben ingevuld. Dit kan een indicatie geven dat vooral mannen beleggen.

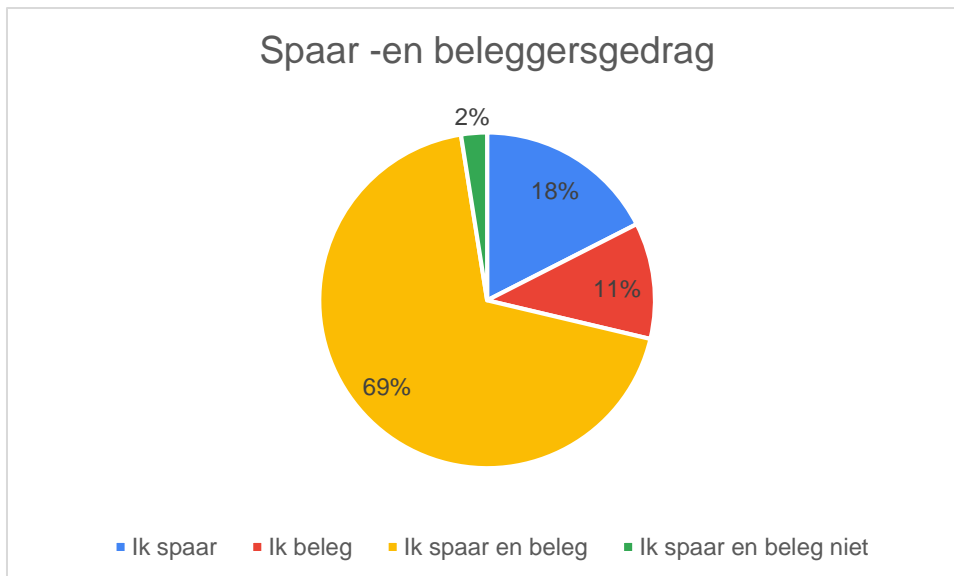
Figuur 2: geslacht respondenten

Zoals figuur 3 illustreert werden de respondenten onderverdeeld in 6 leeftijdscategorieën, van jong naar oud. De leeftijdscategorieën tussen 25 en 35 en tussen 45 en 55 zijn het meest vertegenwoordigd met respectievelijk 21% en 24%. Maar ook 16% van de respondenten die jonger zijn dan 25 jaar belegt.

Figuur 3: leeftijd respondenten

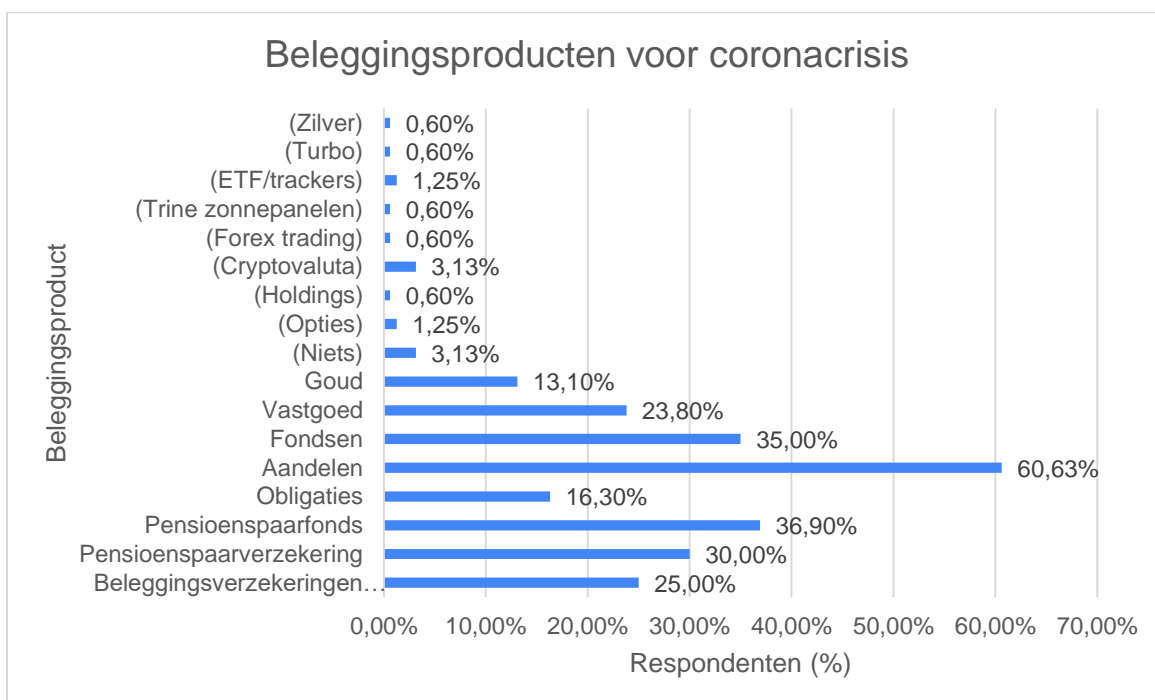
Uit het spaar-en beleggersgedrag van de respondenten kan geconcludeerd worden dat het grootste deel van de respondenten zowel spaart als belegt (69%). Ongeveer 11% belegt alleen maar. Het spaar- en beleggersgedrag wordt gevisualiseerd in figuur 4.

Figuur 4: spaar- en beleggersgedrag respondenten

3.1.1 Voor de coronacrisis

Uit figuur 5 blijkt dat individuele aandelen bij beleggers het populairste beleggingsproduct is, zo investeert bijna 61% van de beleggers erin. Op de tweede plaats staan pensioenspaarfondsen (36,90%) gevolgd door fondsen (35%) en een pensioenspaarverzekering (30%). 23,80% van de respondenten beschouwt vastgoed als een belegging. Antwoorden die de respondenten zelf formuleerden zijn opgenomen in de grafiek en staan tussen haakjes ().

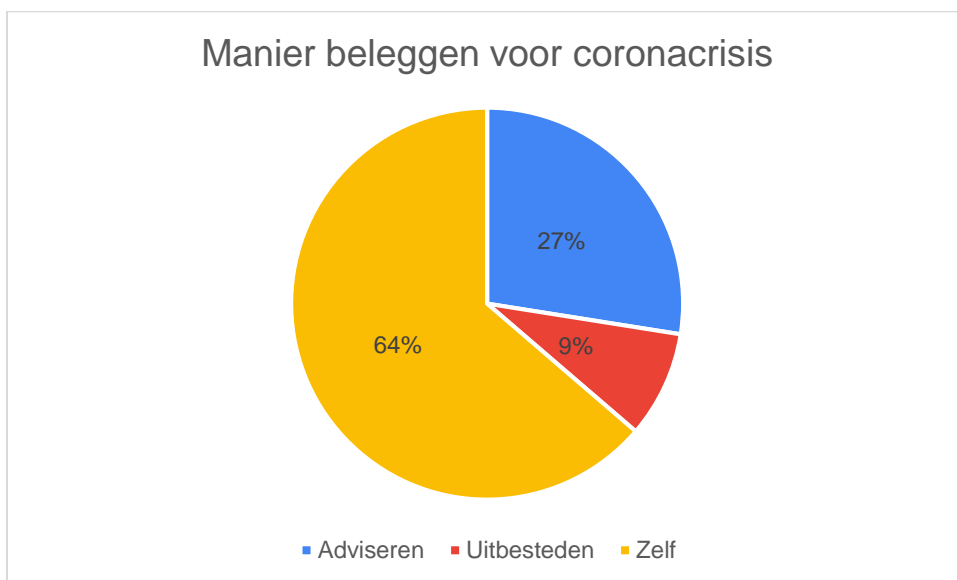
Figuur 5: beleggingsproducten voor de coronacrisis

Wanneer er wordt gevraagd om de best passende stelling aan te duiden betreffende de risk/return relatie, blijkt uit tabel 1 dat er één stelling er bovenuit schiet. 41,90% van de beleggers zoekt namelijk naar een goed evenwicht tussen risico en rendement. Ook wenst 23,80% zo weinig mogelijk risico te nemen. Slechts 1,20% van de beleggers is bereid om zeer veel risico te nemen.

Stelling	Aantal respondenten	Relatieve cijfers
Ik wil zo weinig mogelijk risico nemen zodat ik mijn kapitaal behoud en ik aanvaard dat ik hierdoor slechts een minimumrendement genereer.	38	23,80%
Ik wil weinig risico nemen, maar ik aanvaard dat de waarde van mijn beleggingen beperkt kunnen schommelen.	31	19,40%
Ik zoek naar een goed evenwicht tussen risico en rendement en ik beseft dat ik hierdoor meer risico loop op een verlies van mijn kapitaal.	67	41,90%
Ik neem veel risico om een hoog rendement te genereren en ik beseft dat de waarde van mijn beleggingen hierdoor sterk kunnen schommelen en de verliezen zich kunnen	22	13,80%
Ik neem heel veel risico om een maximaal rendement te genereren en ik beseft dat de verliezen zich kunnen opstapelen.	2	1,20%

Tabel 1: stelling met betrekking tot risico

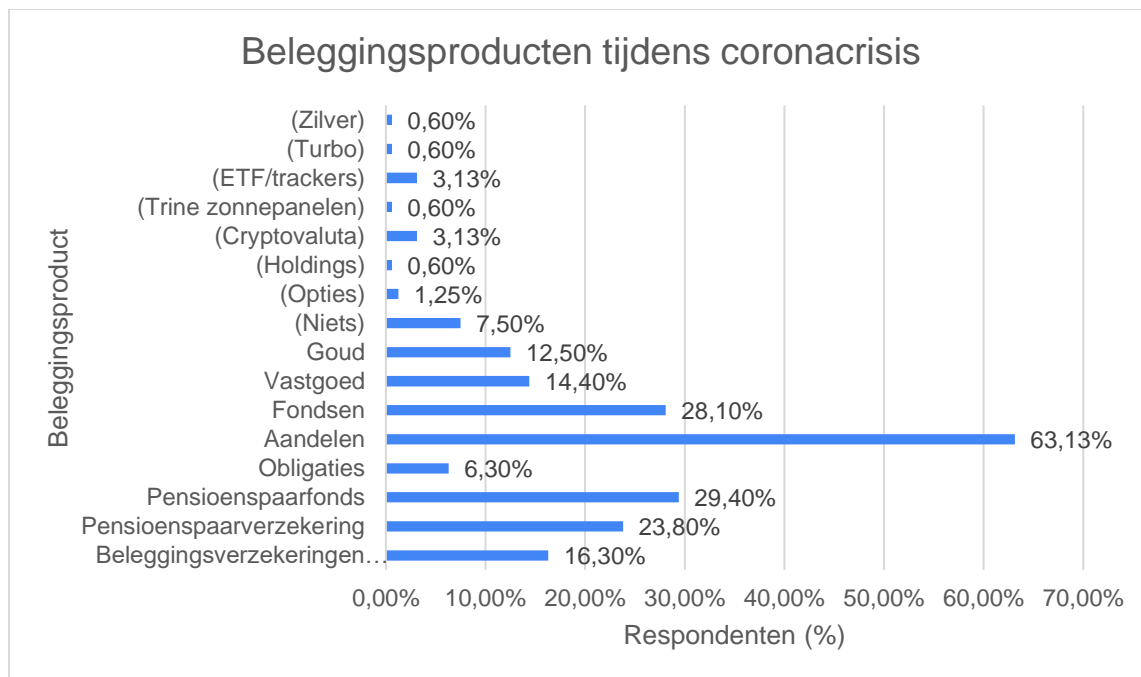
Figuur 6 illustreert dat meer dan de helft van de beleggers (64%) hun investeringsbeslissingen zelf neemt zonder geadviseerd te worden. 27% wordt wel geadviseerd bij hun beleggingen.

Figuur 6: manier beleggen voor coronacrisis

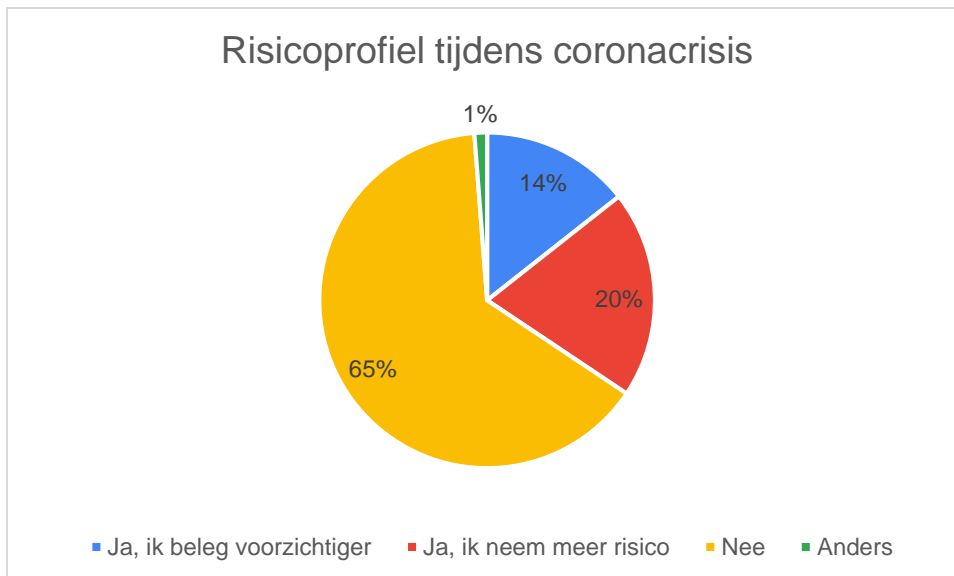
3.1.2 Tijdens de coronacrisis

Zoals ook uit figuur 7 blijkt, bleven individuele aandelen tijdens de coronacrisis een gewild investeringsproduct. Individuele aandelen kenden zelfs een stijging van meer dan 2% . Deze bevinding kan erop wijzen dat beleggers tijdens de coronacrisis de beurs ontdekken. Het aantal respondenten dat in obligaties investeert, is met 10% gedaald tot 6,30% tegenover 16,30% voor de coronacrisis. Deze bevinding kan misschien verklaard worden doordat zowel bedrijven als overheden enorme schulden opbouwen ten gevolge van deze crisis wat leidt tot een minder goede kredietwaardigheid. Bijgevolg houden deze obligaties een groter risico in en geloven sommige beleggers er misschien niet meer in. Opvallend genoeg daalt het percentage respondenten dat in goud belegt zeer miniem met minder dan 1%. Goud dient namelijk als een veilige belegging, dit resultaat kan een eerste voorzichtige indicatie geven dat de beleggers in deze steekproef minder risicoavers zijn. De daling kan er natuurlijk ook op wijzen dat beleggers in deze steekproef hun goud verkopen aangezien de goudprijs steeg als gevolg van de grotere vraag. Anderzijds geeft bijna 8% van de beleggers aan tijdens de coronacrisis in niets te beleggen. Dit is 4% meer dan voor de coronacrisis. Verder krijgt vastgoed als beleggingsproduct klappen tijdens de coronacrisis. 14,40% van de beleggers investeert erin tijdens deze crisis ten opzichte van 23,80% voor de crisis. Antwoorden die de respondenten zelf formuleerden zijn opgenomen in de grafiek en staan tussen haakjes ().

Figuur 7: beleggingsproducten tijdens coronacrisis

Wanneer wordt gevraagd of het risicoprofiel veranderd is gedurende de coronacrisis antwoordt 64% van de respondenten dat hun risicoprofiel niet veranderd is. 20% van de respondenten geeft aan meer te risico nemen bij het beleggen terwijl 14% het omgekeerde verklaart. De bevindingen worden weergegeven in figuur 8.

Figuur 8: risicoprofiel tijdens coronacrisis

3.1.3 Na de coronacrisis

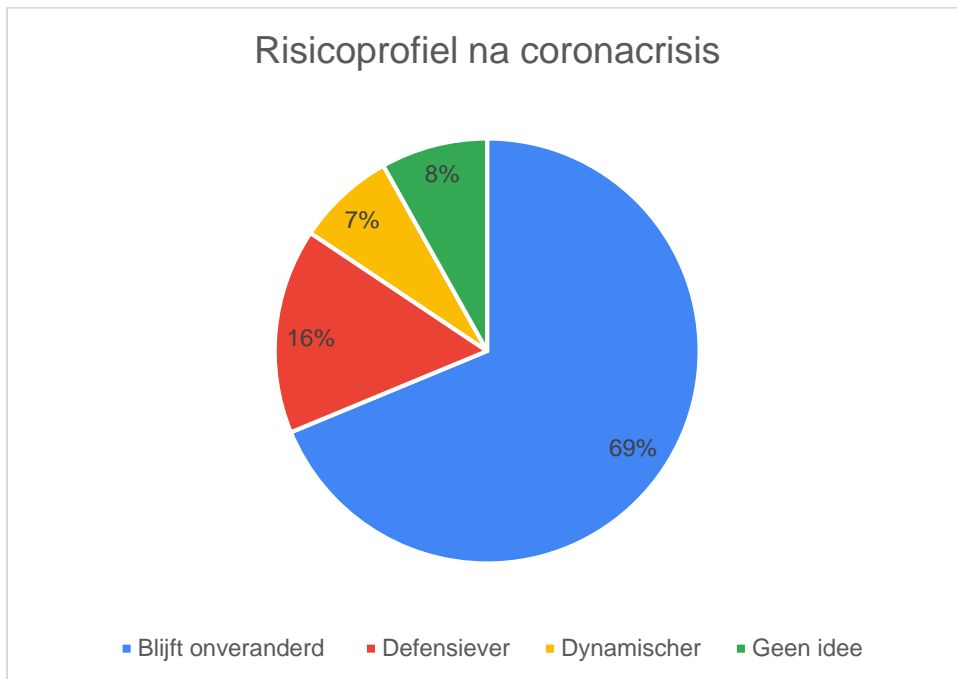
Ook na de coronacrisis zouden aandelen de koploper blijven wat de beleggingsproducten betreft zoals uit figuur 9 blijkt. Zo investeert 64,38% van de beleggers na de coronacrisis in aandelen, een stijging van meer dan 4% ten opzichte van voor de coronacrisis. Beleggers die in goud investeren blijven quasi onveranderd. Het percentage beleggers dat in vastgoed zal investeren herstelde terug tot 25% zelfs met een kleine stijging tegenover voor de coronacrisis (23,80%). Figuur 9 toont verder aan dat fondsen een daling kenden tijdens de coronacrisis, maar dat na de coronacrisis fondsen zelfs iets aantrekkelijker zijn dan voor de crisis.

Figuur 9: beleggingsproducten na coronacrisis

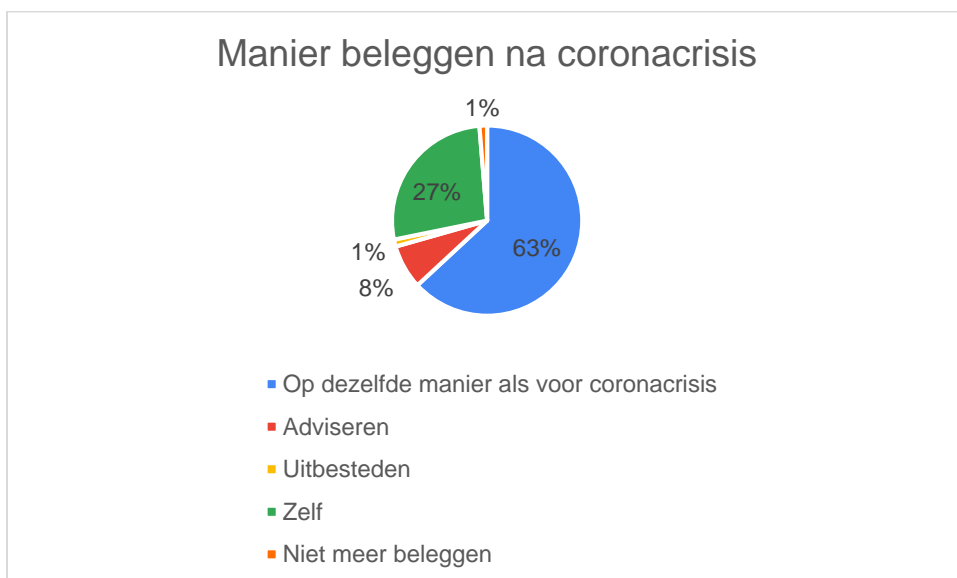
De antwoorden op de open vraag die peilde of de respondenten een verandering in hun risicoprofiel verwachtten, werden gegroepeerd in 4 categorieën zoals te zien is in figuur 10. Uit deze figuur kan besloten worden dat 16% van de beleggers defensiever zal beleggen, dit staat tegenover 8% van de

beleggers die voortaan meer risico zal nemen. 69% duidt aan dat ze geen verandering in hun risicoprofiel verwachten.

Figuur 10: risicoprofiel na coronacrisis

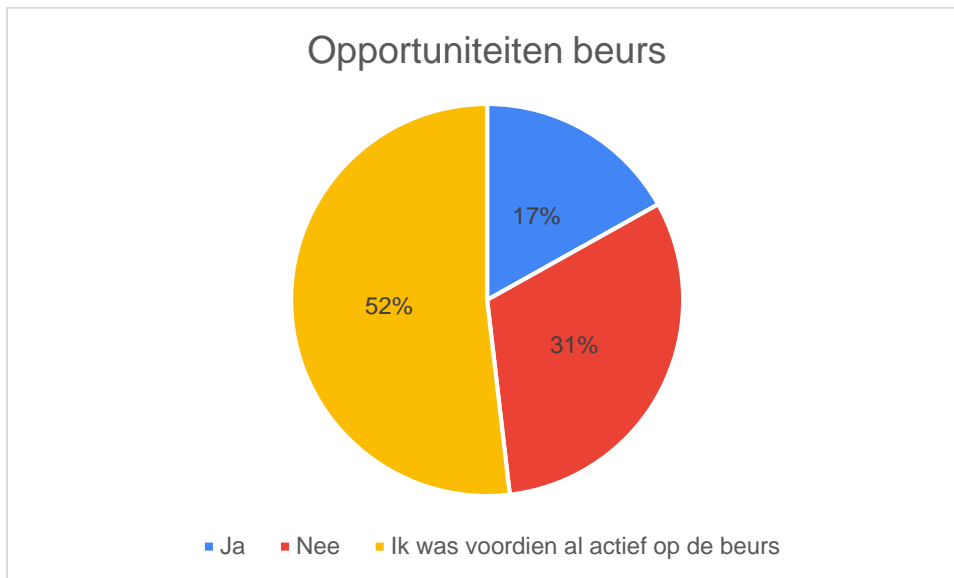
Wat de manier van beleggen betreft, weergegeven in figuur 11, kunnen er enkele verschuivingen waargenomen worden. Zo zal 27% van de beleggers hun beslissingen zelf nemen zonder geadviseerd te worden en beslist 8% zich na de coronacrisis toch te laten adviseren.

Figuur 11: manier beleggen na coronacrisis

Van de 77 respondenten (48%) die voor de coronacrisis nog niet actief waren op de beurs ziet 17% opportuniteiten om naar de beurs te gaan. De overige resultaten zijn in figuur 12 voorgesteld. Uit de vrijwillige toelichtingen die konden gegeven worden blijkt dat er op de beurs volgens beleggers veel mooie koopkansen bestaan. Met koopkansen worden kwaliteits aandelen bedoeld die tijdens een

crisis aan een lagere koers genoteerd staan dan voor de crisis. Alle toegelichte antwoorden zijn weergegeven in bijlage 1.

Figuur 12: opportuniteiten beurs

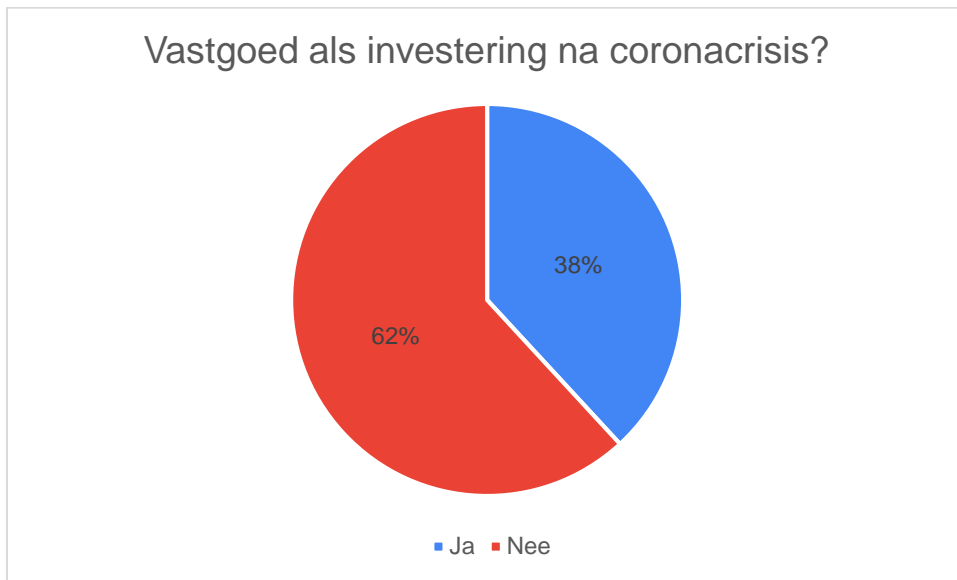
Het bestedingsgedrag zal voor 67% van de respondenten hetzelfde blijven zoals figuur 13 illustreert. Net geen 20% van de respondenten geeft aan dat ze toch meer zullen sparen, wat in contrast staat met 13% die stelt juist meer te gaan besteden. Wanneer gekeken wordt naar de toelichting bij deze vraag kan voorzichtig besloten worden dat respondenten meer zullen sparen om dan het gespaarde geld te investeren in beleggingen. Ook gaven enkele respondenten aan dat ze in de toekomst meer buffer zullen aanhouden. Alle toegelichte antwoorden zijn weergegeven in bijlage 2.

Figuur 13: bestedingsgedrag na coronacrisis

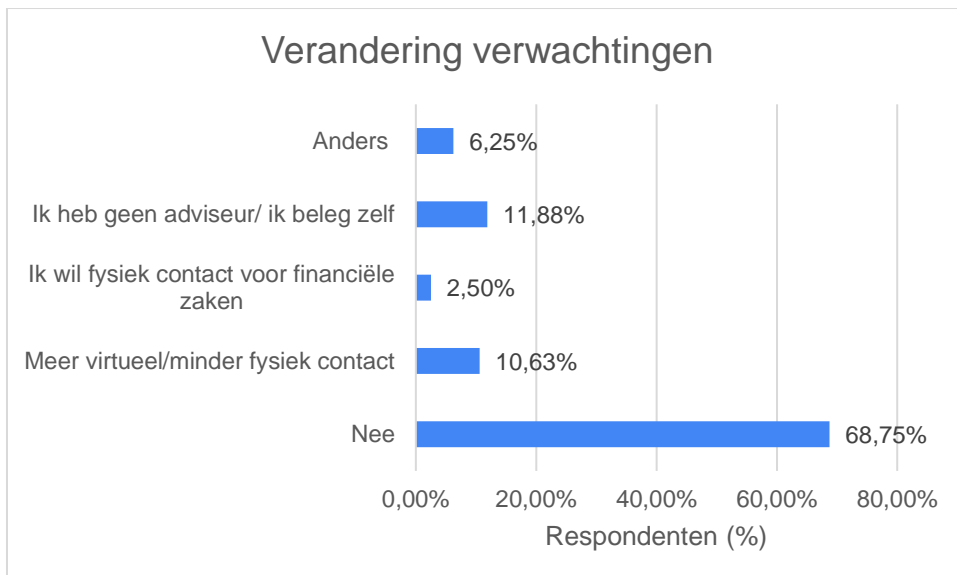
Op de vraag of respondenten na de coronacrisis geneigd zijn om in vastgoed te investeren, antwoordde 38% ja (figuur 14). Enkele redenen die gegeven worden bestaan erin omdat vastgoed meestal zijn waarde behoudt en vastgoed als diversificatie van de beleggingsportefeuille dient. Anderzijds halen enkele respondenten aan dat vastgoed veel risico's met zich meebrengt, een grote

investering vraagt en op de beurs op lange termijn een beter rendement kan verkregen worden. Alle toegelichte antwoorden zijn weergegeven in bijlage 3.

Figuur 14: vastgoed als investering na de coronacrisis

Aangezien de vraag die nagaat of de verwachtingen van beleggers ten aanzien van hun beleggingsadviseur of bankier veranderd zijn in een open vraag bevestigd werd, werden de antwoorden in 5 categorieën gegroepeerd. De bevindingen zijn gevisualiseerd in figuur 15. Bijna 69% van de respondenten geeft aan dat zijn verwachtingen omtrent zijn beleggingsadviseur of bankier niet veranderd zijn. Verder geeft ruim 10% aan dat er verwacht wordt dat het advies in toenemende mate virtueel zal gebeuren en er dus nog minder fysiek contact zal plaatsvinden. De overige antwoorden van 6,25% respondenten zijn gegroepeerd in tabel 2.

Figuur 15: verandering verwachtingen

Verwachtingen	
Service naar klant is verminderd.	Banken adviseren in mijn ogen helemaal verkeerd. Zal na de coronacrisis weinig aan veranderen.
Ja....ik ga nu zelf beleggen...de bank teert teveel op de klanten...	Ik had meer proactief advies verwacht.
Meer flexibele uren om een afspraak vast te leggen.	Bankieren en beleggingsadviseurs zijn verouderd. Met crypto kan je al je eigen bank zijn (compleet beveiligd geld opslaan en er rente over ontvangen (stacken)) en alles wat een beleggingsadviseur weet is op internet te vinden.
hoe minder contact hoe beter, hun maatregelen en ondersteuning zijn triest	Ik denk bankiers weten het zelf niet en raden u dingen aan waar zijzelf het meeste op verdienen
Ik verander van bank voor mijn beleggingen. Van Belfius naar Bolero wegens te duur in aankopen.	meer concreet wereldnieuws met mogelijke financiële gevolgen

Tabel 2: verandering verwachtingen

3.2 Conclusie

Over het algemeen kan uit de online enquête besloten worden dat het grootste deel van de beleggers in deze steekproef hun beleggersgedrag niet zal veranderen indien deze crisis voorbij zal zijn. Deze conclusie geldt ook voor het bestedingsgedrag. Verder lijkt vastgoed voor beleggers een aantrekkelijke investering na de COVID-19 crisis aangezien 38% van de beleggers immers verklaart om na deze crisis in dit beleggingsproduct te investeren. Bovendien ziet 17% van de beleggers die nog niet actief waren op de beurs opportuniteiten om tijdens deze crisis naar de beurs te stappen. Tijdens de COVID-19 crisis vertoonden beleggers in deze steekproef weinig tot geen risicoaversie, amper 14% van de beleggers gaf aan voorzichtiger te beleggen. Wanneer werd gepeild naar de verwachtingen ten aanzien van de bankier of beleggingsadviseur, wordt ook hier geen verandering vastgesteld. Klantencontact verliep bij veel respondenten voornamelijk al digitaal en dit zal waarschijnlijk alsmaar toenemen.

Bibliografie

- Coppée, V. (10 maart 2020). Beleggen is geen sprint maar een marathon, ook in tijden van coronavirus. Geraadpleegd op 24 april 2020, via <https://www.argenta.be/nl/beleggen/nieuws-over-beleggen/beleggen-is-geen-sprint-maar-een-marathon-ook-in-tijden-van-coronavirus.html>
- Denoiseux, V. (7 april 2020). Money Monitor: March 2020. Geraadpleegd op 6 mei 2020, via <https://www.lyxoretf.be/en/instit/market-insights/etfflows>
- Denoiseux, V. (7 mei 2020). Money Monitor: April 2020. Geraadpleegd op 20 mei 2020, via <https://www.lyxoretf.be/en/instit/market-insights/etfflows>
- Fednot. (23 april 2020). Eén maand quasi-lockdown: wat is de invloed op de vastgoedmarkt? Geraadpleegd op 23 april 2020, via <https://www.notaris.be/nieuws-pers/detail/een-maand-quasi-lockdown-wat-is-de-invloed-op-de-vastgoedmarkt>
- Frenay, S. & Bonnet, C. (27 april 2020). Retail investor behaviour during the COVID-19 crisis. Geraadpleegd op 30 april 2020, via <https://www.amf-france.org/en/news-publications/publications/reports-research-and-analysis/retail-investor-behaviour-during-covid-19-crisis>
- Galouchko, K. (14 april 2020). BofA Poll Shows 'Extreme' Investor Pessimism With Cash at 9/11 High. Geraadpleegd op 30 april 2020, via <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-04-14/bofa-poll-shows-extreme-investor-gloom-with-cash-at-9-11-high>
- Galouchko, K. (17 april 2020). 'Mountain of Cash' Swells to \$4.5 Trillion as Investors Rush to Safety. Geraadpleegd op 30 april 2020, via <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-04-17/-mountain-of-cash-swells-to-4-5-trillion-amid-rush-to-safety>
- Gold demand trends Q1 2020. (30 april 2020). Geraadpleegd op 30 april 2020, via <https://www.gold.org/goldhub/research/gold-demand-trends/gold-demand-trends-q1-2020>
- Helft van de Vlamingen verwacht daling vastgoedprijzen. (21 april 2020). Geraadpleegd op 24 april 2020, via <https://www.dewaele.com/nl/blog/vastgoedstudie-coronacrisis>
- Masset, T. (maart 2020). Op korte termijn geen vaccin voor de grondstoffenmarkt. Geraadpleegd op 27 april 2020, via https://promo.ing.be/MonthlyInvestmentReports/2020/03/landing/MMR6_032020_NL.html#ancre6
- Ortmann, R., Pelster, M., & Wengerek, S. T. (2020). COVID-19 and investor behavior. *Available at SSRN 3589443*.
- Press BNP Paribas Fortis. (21 april 2020). Coronavirus doet Belgische residentiële vastgoedprijzen licht dalen. Geraadpleegd op 24 april 2020, via <https://dixit.bnpparibasfortis.be/nl/article?id=d1be3c0b-b829-64b2-8a14-ff00008cb533>
- Priem, R., De Haes, E., Lambrichts, A., Rubens, W.-J., Vyverman, J., De Pauw, M. (27 mei 2020). The purchase and sale of Bel20 shares by individual investors during the coronavirus crisis. Geraadpleegd op 28 mei 2020, via <https://www.fsma.be/en/news/belgians-trade-five-times-many-shares-during-coronavirus-crisis>

Rosenbaum, E. (22 april 2020). A conflict over the No. 1 rule of investing among wealthy Americans during this crisis. Geraadpleegd 1 mei 2020, via <https://www.cnbc.com/2020/04/22/a-conflict-over-no-1-investing-rule-among-wealthy-during-crisis.html>

Silver, C. (13 mei 2020). Volatility brings out tale of two investors. Geraadpleegd op 20 mei 2020, via <https://www.investopedia.com/recent-market-volatility-has-caused-risk-split-among-investors-4844916>

[Van Genderen, R. \(21 april 2020\). Duurzame fondsen doorstaan eerste kwartaal beter dan conventionele fondsen. Geraadpleegd op 21 mei 2020, via https://www.morningstar.nl/nl/news/201662/duurzame-fondsen-doorstaan-eerste-kwartaal-beter-dan-conventionele-fondsen.aspx](https://www.morningstar.nl/nl/news/201662/duurzame-fondsen-doorstaan-eerste-kwartaal-beter-dan-conventionele-fondsen.aspx)

Van Gompel, J. (11 april 2020). Coronacrisis doet Belgische woningmarkt corrigeren maar niet crashen. Geraadpleegd op 24 april 2020, via <https://www.kbceconomics.be/nl/publicaties/coronacrisis-doet-belgische-woningmarkt-corrigeren-maar-niet-crashen.html>

Bijlagen

Bijlage 1: Antwoorden opportunities beurs

Opportunities beurs	
Ik ben overtuigd dat er koopkansen zijn op de huidige aandelenmarkt	Ik wil geen risico's nemen
Solden	Ik wens geen grote risico's te nemen
Ik laat me leiden door de beleggingsadviseur van mijn bank, die mij persoonlijk kent.	Te veel risico's
Het leven is belangrijker op mijn leeftijd.	Van mij mag de beurs en alle jacht op gemakkelijke winst via uitbuiting direct afgeschaft worden
Deze crisis is juist een opportuniteit om aandelen bij te kopen. Dit heb ik dan ook gedaan.	Ik heb vroeger wel geïnvesteerd gehad in aandelen doch dit is tegengevallen en doe dit niet meer.
Misschien van een aantal bedrijven aandelen aanschaffen	Er zijn nu mooie koopkansen.
Het moment om aandelen te kopen is bij een crisis, als de koersen eventueel gekelderde zijn.	De koersen zijn fel afgenomen hierdoor kan je relatief goedkoop instappen en een gespreide portefeuille samenstellen met minder geld dan voor de crisis
Wel veel actiever nu. Volg de koersen nu de hele dag door omdat ik momenteel thuis werk	Goede aandelen zijn nu ondergewaardeerd
De waarderingen van aandelen zijn lager dan ervoor. Ook bij altijd dure kwaliteitsaandelen zijn deze waarderingen gezakt en dit geeft opportuniteiten voor de lange termijn.	En zijn altijd opportuniteiten :-)
Kleine rente op spaargeld stuwt mensen naar de beurs	nu is een goed moment voor te beginnen
Had veel cash die ik nu periodiek aan het werk zet	De beurzen stonden in 2018/2019 te hoog om in te stappen
Opportunities door grote daling	Voor veel beginnende mensen is dit een mooi moment, want veel aandelen staan nu laag tegenover wat ze stabiel voor de crisis waren. Dit geeft ze dus de mogelijkheid om een mooie winst te maken. Het gevaar ligt er altijd dat je verliest, maar hier ligt dan weer tegenover dat je een hoog rendement kan behalen op een relatief korte tijd.
De opportuniteiten zijn nu navenant groter wegens de zware correctie	Onafhankelijk van crisissen blijf ik steeds beleggen en pas regelmatig de samenstelling van mijn portefeuille aan
Ging ervan uit dat beleggen vrij lastig is en dat de rendementen daardoor tegen zullen vallen. Echter, ben ik nu van mening dat het tegendeel waar is.	Bepaalde kwaliteitsaandelen die voor de crisis duur waren zijn tegenwoordig beter geprijsd
De beurs is wat voor de lange termijn, voor mij is dat nu ongeveer 40 jaar	Ik was op de beurs maar ik zag geen opportuniteiten. Aandelen waren te hoog gewaardeerd en zelfs taxichauffeurs spraken over het kopen van aandelen..... De grote klap komt nog zolang de centrale banken niet teveel geld printen (wat leiden kan tot hyperinflatie of het hoog houden van aandelenkoersen)
Fondsen en pensioen	Enkel spaarrekening

Bijlage 2: Antwoorden bestedingsgedrag na coronacrisis

Bestedingsgedrag na coronacrisis	
Corona is op zich geen maatstaf	Ik ga anders leven, bijgevolg anders besteden. Daardoor zal een evenwicht tussen inkomsten en uitgaven gezocht worden. Wanneer er nog iets over blijft zal dit gespaard worden.
Het is moeilijk het hoofd boven water te houden als alleenstaande en al 7 weken technisch werkloos te zijn	De coronacrisis zal mijn visie niet veranderen
Ik blijf beleggen	Deze crisis zal mijn gedrag niet veranderen.
De economie heeft ons nodig,gedrag niet veranderen	Extra buffer aangroeien
Ik was berekend bezig op alle gebied en zal dat ook blijven doen. Voldoende sparen en berekend beleggen	Ik spaarde al veel voor meer belegingskapitaal te kunnen gebruiken
Ik weet niet wat er zou veranderen als alles terug normaal is. Misschien meer besteden daar we tijdens de crisis bijna niets konden Uitgeven	Buy when there's blood in the streets
Eerder nog een appartement kopen ipv in fonds te beleggen	Meer kansen, dus meer middelen nodig om die kansen te kunnen realiseren
Ik reis graag wat mijn grootste uitgave is momenteel en ik ben van plan dit te blijven doen vanaf wanneer ik dit terug kan.	geen verandering
Het was een interessante periode om aan te kopen. Bij de volgende dip koop ik opnieuw	Ik zal meer geld in cash aanhouden dan vroeger.
Nee, tenzij er iets verandert in mijn persoonlijke situatie (werk,...)	Beurs ontdekt, zal ik blijven volgen
Corona is van voorbijgaande aard	Per maand leggen we vaste bedragen in bij twee fondsen en daarnaast probeer ik wat bij te verdienen middels het handelen in aandelen en opties. Dit zal na de coronatijd ook zo zijn.
Uitgaven op hold gezet en meer geld investeren als de beurs lager staat	Meer opportuniteiten beschikbaar
Er deden zich mogelijkheden voor in het begin van de corona tijd, beurs heeft in enkele weken tijd klappen gekregen, dus aankopen en wachten op herstel. Daar er met de bedrijven niets aan de hand was en alleen de problemen voortkwamen doordat het virus huishield.	Mijn loon en kosten blijven voorlopig hetzelfde

Bijlage 3: Antwoorden vastgoed als investering

Vastgoed als investering	
Deed dit reeds voor Corona, doch ook hier mogelijk vastgoed iets goedkoper dan voorheen	Vastgoed kopen en verhuren is volgens mij iets waar je niet veel aan kan misdoen. Houd meestal ook zijn waarde
Al geïnvesteerd in vastgoed, 2de verblijf	Te duur
Vastgoed is nu op de moment als verkoop niet aantrekkelijk. Kopen wel om te verhuren daarintegen	Vastgoed is steeds een interessante investering.
Heb kapitaal niet voor,zou interessant kunnen zijn als vastgoed daalt	Ja maar dan als 2de verblijf
Heb al een vastgoedbelegging	Te risicovol
Afhankelijk van wat de huizenmarkt doet	Een huis dient om in te wonen en niet om winst op te maken

Als diversificatie	Niet door coronacrisis, wel bewust geworden door kennis dat dit mooi rendement oplevert gezien het risico
Geen verstand van en onvoldoende interesse	Ik heb enkel een woning vooral omdat ik ergens moet wonen. Ik investeer in vastgoed maar wel via aandelen. Dit vooral in bedrijven die opslagruimtes voorzien voor andere bedrijven zoals hallen voor e-commerce spelers,... Residentieel vastgoed wil ik mij niet mee bezig houden. Er zijn altijd niet voorziene kosten aan verbonden, je moet geluk hebben met huurders,... En op de lange termijn doen aandelen het beter dan vastgoed. Dus waarom zou ik me daarmee bezig willen houden?
Reeds eigen woning	Ik bezit voldoende vastgoed als diversifiëring van mijn beleggingsportefeuille
In sommige landen zal de crisis een grote invloed hebben op vastgoedprijzen	Eigen huis
Vastgoed behoudt zijn waarde	Het rendement op vastgoed lag steeds lager dan op de beurs over een periode van 10 jaar
Dit was voor de corona al het plan. Bij het thuiszitten zijn de opzoekingswerken goed opgeschoten en heb de perfecte investering gevonden.	Kot kopen voor studie kids
Ik beschik al over een huis dus voor mij zie ik niet nog een optie op korte termijn te gaan investeren in vastgoed	Aangezien dat er een economische ramp op ons afkomt en veel armoede, ga ik niet investeren in vastgoed. Als je later zo'n vastgoed wilt verkopen, wie gaat dat nog kunnen betalen met al die werkloosheid. Ik vrees dat je sowieso gaat verkopen met verlies. Dit is mij het risico niet waard
Vastgoed in België overgewaardeerd	Ik investeer reeds in vastgoed
Wellicht in REITS's, maar ben niet vermogend genoeg om in het materiële vastgoed te investeren.	Had een handelspand is verkocht, terug investeren in woonpand
Altijd in vastgoed geïnvesteerd als spreiding van het vermogen	Dacht ik al over na, voor corona.
Ik had voor de corona crisis ook al vastgoed in mijn portefeuille	Vastgoed is nu nog in een infomarkt, maar verwacht over enkele maanden een verkoopmarkt
Mijn eigen woonst zie ik als investering en dus vastgoed	Ben 50 jaar bezig in immobiliteit
Ik investeer al in vastgoed	Ik investeerde al voor de crisis in vastgoed
Wij hebben zelf jammer maar helaas nog een pand te koop	Voor onze zoon een extra dag te kunnen bezorgen
Vastgoed is enige dat bleef stijgen	